

Thorbjørnrud

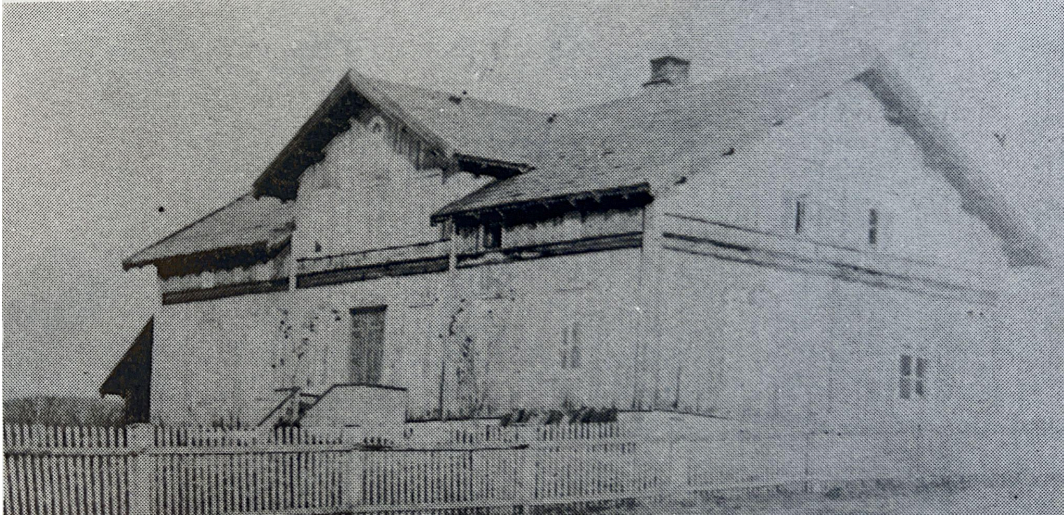
Av ARNE BRORSON

Hentet fra "Årbok For Hadeland", utgitt av Gran, Lunner og Jevnaker Kulturstyre. Redaksjon av Jensrud, Oskar Petter, Dorethe Aase og Per Ole R Olsen. Utgitt 1983, Jaren.

De eldste noteringer om gården Thorbjørnrud finnes i Biskop Eysteins «Røde Bog» fra før 1396. Det heter der at «Fru Ingerid skjænkede 7 Aura Bol af þorborna rudi i Jamnaakers Sokn til Oslo Bispestol». Fru Ingerid var sannsynligvis en adelsfrue, men noe mere om henne vites ikke. Omkring 1650 eide Abraham Regertsen (Richartsen) gården og bodde også der selv om han hadde flere gårder, bl.a. Moe og Bjellum. Omkring 1700 kjøpte han også skoggården Opperud som kom til å følge Thorbjørnrud i en årrekke. Bjellum solgte han i 1712 til sin svigersønn Ole Livsen Borch. Hans annen svigersønn, Engebregt Hesselberg fra Norderhov, overtok Thorbjørnrud og Opperud i 1714 da både Abraham Regertsen og hans hustru døde. Han hadde gårdene en tid og drev trelasthandel slik som også svigerfaren hadde gjort. Imidlertid hadde han større gård på Ringerike, og han solgte derfor Thorbjørnrud og Opperud i 1722 til Erich Helgesen som hadde disse eiendommene til sin død. Hans enke Ragnhild Haakensdtr. ble i 1739 gift med Ole Pedersen Lessøe. Hun overlevde også denne mannen, og i 1754 overdro hun og sønnen Nils Erichsen gårdene Thorbjørnrud og Opperud til Peder Torgersen fra Tonvold i Land.

Thorbjørnrud vest, 1890.

Thorbjørnrud ca. 1880.

Han ble ikke sittende med gårdene lenge, men solgte både Thorbjørnrud og Opperud i 1763 til studiosus Christopher Evensen Moe, sønn av Even Hansen Moe som var gift med en datter av Abraham Regertsen. Dermed kom gårdene tilbake til tidligere slekt. Christopher Moe bodde på gården Moe, og nettopp på denne tiden var det at «Glaskompagniet» begynte å se seg om etter et nytt sted for anlegg av glassverk, ettersom tilgangen på brenneved til Aas grønne glasshytte i Sandsvær var blitt sterkt begrenset på grunn av de privilegier som Kongsberg Sølvverk hadde. Valget var falt på søndre del av Randsfjorden, hvor de vide skoger ga brenneved og bygningstømmer i tilstrekkelig mengde, og hvor transport på Randsfjorden ga muligheter for rask fremdrift av virket. Forhandlingene med Christopher Moe kom i gang allerede i 1762, og Christopher Moe ikke bare leide bort tomteareal til anlegg av glassverket, men han skaffet også tilveie tømmer for bygging av nødvendige driftsbygninger og boliger, og siden han nå hadde ervervet Thorbjørnrud uten å ha behov for å bruke denne gården, sluttet han kontrakt av 5/12-1765 om å leie ut Thorbjørnrud til glassverkets eiere. I tillegg fikk gården rett til beite for sine kreaturer i Opperud skog og rett til tømmer til vedlikehold av husene og brenne-ved til gårdens behov. Glassverkets første inspektør eller forvalter var Kay Brandt som også hadde vært forvalter i Sandsvær. Han ble boende på Thorbjørnrud, og i 1769 kjøpte han gården av Christopher Moe, og i 1770 også Opperud. Kay Brandt måtte imidlertid gå fra forpaktningen av glassverket, og på auksjon etter ham i 1779 ble gårdene kjøpt tilbake av Christopher Moes etterfølger og svoger, Stener Stenersen Moe.

Stener Stenersens sønn, Christopher Moe Stenersen, fikk på mødre-skifte i 1786 eiendomsretten til Thorbjørnrud og Opperud, men allerede i 1797 solgte han gårdene til sin svoger, daværende forvalter ved Hadelands Glassverk, Lars Andreas Hammer. Selv reiste han til Vestindia hvor han døde. Lars Andreas Hammer hadde tidligere vært ansatt som forvalter ved Schimmelmanss Glasværk i Hurum, men i 1793 forpaktet han. Hadelands Glassverk for en periode på 15 år. Han fikk

forpaktningen på gunstige vilkår ettersom driften i de foranliggende år hadde gått med underskudd. Hammer var en dyktig mann både som forvalter og som gård-bruker. Han drev Thorbjørnrud frem til et mønsterbruk, og i 1804 fikk han Johan Collets premie for sitt jordbruk på Thorbjørnrud. Rent økonomisk gjorde han det også meget bra, og i løpet av forpaktningperioden la han seg opp en pen formue. Lars Andreas Hammer fortsatte som eier av Thorbjørnrud også etter at hans forpaktningskontrakt var utløpt ved Glassverket, men han bodde ikke der lenger, idet han hadde kjøpt Nedre Vang. Den 4/2-1819 skjøtet han gården over på sin sønn Abraham Hammer som imidlertid døde kort tid etter, og gården gikk tilbake til faren Lars Andreas Hammer. Hammer ville si opp kontrakten med Glassverket, og førte rettsak for å få dette gjennomført, men han tapte saken i to retter, så kontrakten ble stående. Forpakteren som overtok etter Hammer, Kjeld Colbjørnsen Roschau, hadde bodd på Thorbjørnrud i den tid rettsaken pågikk,

Thorbjørnrud bygges om i 1911.

men han drev ikke gården. Det var fortsatt Hammer som gjorde det, men da endelig dom falt, opphørte også hans drift av Thorbjørnrud. Hammer drev også Nedre Vang på en ypperlig måte, og han var godt likt av alle han hadde noe med å gjøre. Han døde i 1831, og på auksjon i hans bo i 1836 ble Thorbjørnrud solgt til daværende forvalter Hans Hendrik Gerhard Kloumann. Han hadde da bodd på og brukt gården siden 1820. Han døde allerede i 1838, så han ble ikke sittende som eier svært lenge. Hans enke Pauline Sophie Kloumann, solgte Thorbjørnrud til Glassverkets eiere ved skjøte av 27/1-1853. Siden har Thorbjørnrud tilhørt Hadelands Glassverk. De rettigheter Thorbjørnrud hadde i Opperud var etter hvert blitt mer eller mindre upraktiske, og de ble utløst for mange år siden. Kloumanns etterfølger som forvalter eller bestyrer var distriktslege Jørgen Gustav Gløersen. Han bodde på Thorbjørnrud til den nye administrasjonsbolig på Glassverket var ferdig i slutten av 1840-årene. Da han flyttet fra Thorbjørnrud, flyttet den aldrende sjef ved Christiania Glasmagasin, Christopher Berg, inn på Thorbjørnrud og bodde

der til sin død i 1869. Hans enke fortsatte å bo der til sin død i 1875. Siden ble husene på Thorbjørnrud brukt som boliger for arbeidere og funksjonærer ved verket, idet Gløersens etterfølger, verkseier Ole Chr. Berg ble boende i den nye administrasjonsbygning. Ole var sønn av Christopher Berg. Også Oles sønn som overtok etter ham som driftsleder ble boende i administrasjonsbygningen. Det var Nils Chr. Berg.

1911 Thorbjørnrud bygges om.

1912 Thorbjørnrud ombygget - øst.

Det var Glassverket som hele tiden etter 1765 hadde holdt vedlike bygningene på Thorbjørnrud. Det var også revet og satt opp nye bygninger. I 1910 ble det besluttet å restaurere hovedbygningen på Thorbjørnrud, og da restaureringen var ferdig i 1911 flyttet verkseier Nils Chr. Berg inn der. Han bodde der til sin død, og

hans datter Signe fortsatte å bo der etter farens død, inntil tyskerne under siste krig beslagla hele bygningskomplekset og hadde offisersmesse der. Etter frigjøringen måtte husene på ny pusses opp, hvoretter bestyrer O. L. A. Forseth flyttet inn og bodde der til han ble pensjonert. Direktør Jens W. Berg bodde så på Thorbjørnrud inntil han i 1982 bygde eget hus og flyttet. Siden har husene stått tomme inntil de nå er kjøpt av Norsk Jern-og Metallarbeiderforbund for å brukes til kurscenter. Det følger med en del jord utenom den etablerte hage, slik at det gjenstående jordbruksareal nå er på ca. 60-70 mål, i et hele området syd for jernbanen allerede er bebygget med arbeider- og funksjonærboliger. Riksvei 35 tok en god del av eiendommen da den ble anlagt ved århundreskiftet, jernbanen tok en god del i 1909, og veien til sagbrukene har tatt sin del. Under forpaktningstiden ble gårdsdriften drevet enten ved forpaktning eller ved husmenn som hadde plikttjeneste. Også ansatte ved Glassverket og deres familier deltok i gårdsarbeidet. Fra slutten av forrige århundre hadde Glassverket fast ansatt gårdsbestyrer og fast stab av gårdsarbeidere. Disse alternerte mellom arbeid på gårdsbruket og dagarbeide på verket. Fra like før siste krig har gårdsdriften vært bortforpaktet. En æra er slutt. Den kommer aldri igjen.